

ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ЕМПАТІЇ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Бесараб Анастасія

Розвиток емпатії в підлітковому віці є одним із ключових завдань сучасної освіти, адже саме в цей період формується система моральних цінностей, емоційна чутливість, соціальна відповідальність і здатність до конструктивної взаємодії. Запровадження спеціальної програми розвитку емпатії спрямоване на активізацію емоційно-ціннісної сфери учнів, формування навичок співпереживання, прийняття іншої точки зору та толерантного ставлення до однолітків. Систематичність і поетапність корекційної роботи забезпечують стійкий позитивний ефект. Розвиток емпатії – це процес, який потребує часу, повторення та поступового ускладнення завдань. Програма тривалістю чотири тижні, що включала шість тематичних занять, дала змогу поступово охопити всі компоненти емпатії (емоційний, когнітивний та поведінковий) і забезпечити стабільне зростання показників за всіма шкалами [1–4].

Метою тези є емпіричне вивчення проблеми становлення емпатії підлітків в умовах освітнього середовища.

Результати формувального етапу дослідження підтверджують ефективність цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи, спрямованої на розвиток емпатії та формування позитивного самоприйняття у підлітків. Застосування інтерактивних методик, тренінгових занять і рефлексивних вправ забезпечило зростання рівня емпатії на 18%, покращення самооцінки у 72% учнів та зменшення негативних установок на 16%, що свідчить про позитивну динаміку особистісного розвитку, підвищення емоційної чутливості та соціальної відкритості учасників.

Виділені психолого-педагогічні умови виявилися ключовими для формування емпатійних якостей (рис.1). Вони не лише сприяли гармонізації внутрішнього емоційного стану учнів, а й забезпечили умови для становлення позитивного іміджу підлітка як морально зрілої, чуйної та соціально активної особистості. Зокрема, формувальний етап

став важливим етапом у реалізації комплексного підходу до розвитку емпатії, що може бути успішно інтегрований у практику шкільної психології та виховної роботи.

Рис. 1. Психолого-педагогічні умови корекції та розвитку емпатії у підлітків

Виділені психолого-педагогічні умови забезпечили умови для становлення позитивного іміджу підлітка як морально зрілої, чуйної та соціально активної особистості. У результаті проведеного дослідження встановлено, що розвиток емпатії у підлітків є керованим процесом, який значною мірою залежить від цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу. Під впливом програми у підлітків відбуваються позитивні зміни у трьох взаємопов'язаних напрямках:

Когнітивному – підвищується усвідомлення емоцій інших людей, зростає здатність аналізувати мотиви поведінки, розуміти причинно-наслідкові зв'язки у міжособистісних ситуаціях.

Емоційному – спостерігається розвиток емоційної чутливості, зменшення агресивності, зростання рівня співпереживання та доброзичливості у спілкуванні.

Поведінковому – підлітки частіше демонструють підтримку, взаємодопомогу,

уміння слухати й адекватно реагувати на емоційні стани інших.

Аналіз результатів формувального етапу дослідження підтверджує ефективність програми: статистично значуще підвищився рівень емпатійних здібностей, особливо у сферах емоційної реактивності та когнітивного розуміння почуттів інших. Учні стали більш відкритими у спілкуванні, схильними до співпраці, краще контролюють власні емоції в конфліктних ситуаціях.

Після реалізації психокорекційної програми спостерігалось статистично значуще підвищення рівня емпатії, соціальної чутливості, самоусвідомлення та комунікативної відкритості підлітків. Зменшилась кількість учнів із низьким рівнем емпатійності, зросла позитивна динаміка у ставленні до себе та до оточення. Спостерігається зниження рівня егоцентризму, емоційної відстороненості, агресії та байдужості, натомість – зростання здатності до співпереживання, прийняття та співдії.

Таким чином, упровадження програми розвитку емпатії в освітній процес не лише сприяє гармонізації міжособистісних відносин, а й формує позитивний соціально-психологічний клімат у шкільному середовищі. Отримані результати доводять, що системна робота над розвитком емпатії є важливим чинником становлення зрілої, морально відповідальної та соціально активної особистості підлітка. Отже, ці умови є не лише теоретично обґрунтованими, а й практично підтвердженими результатами дослідження. Їхнє дотримання забезпечує ефективну психолого-педагогічну підтримку підлітків у процесі формування емпатії, моральної чутливості та позитивного іміджу особистості.

Список використаних джерел

1. Карамушка Л.М. Соціально-психологічні чинники розвитку емпатії у професійному середовищі. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2021. №1. С. 45–56.
2. Максименко С.Д. Психологія особистості: генеза, розвиток, самоорганізація. Київ: КМ Академія, 2020. 312 с.
3. Петренко Н.І. Емпатія як чинник соціальної адаптації підлітків. *Психологія і суспільство*. 2021. №4. С. 39–46.
4. Помиткін Е.О. Принцип духовності у підготовці майбутніх професіоналів. Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки учнівської молоді: Науково-методичний посібник. Київ–Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. С. 53–65.